

Jeles évfordulók — 100 éve nyitották meg az Astoria Szállót

Az Astoria Szálló a „boldog békeidők” legvégén, a világháború előestéjén, **1914. március 14-én nyitott**. Báró Hatvani Lajos írta 1918-ban: „Aki még az Astoria étteremben hallgatta Berkes cigányzenekarát, ... még nem érezhette, hogy az a világ, amely ma itt vacsorázik, az utolsó vacsoráját eszi.” Az Astoriát **Gellér Mihály** augusztus 1-én kezdte üzemeltetni (évi 85 ezer koronáért). Korábban Gellér a **John Jakob Astor** által vezetett amerikai **Waldorf-Astoriában** dolgozott, mely szálló New York legfrekvenciáltabb pontján, a későbbi Empire State Building (1931-1971 közt a világ legmagasabb épülete) helyén működött, és az akkori társadalmi elit, a „négy százak” kedvenc helye volt. A magyar Astoria megépítésével „Valami Amerika” is Pestre költözött, ezt az illúziót azonban hamar és nagyon elrontotta a világpolitika.

A szálloda három telek felhasználásával a Múzeum krt. és a Kossuth Lajos u. találkozásánál épült fel **1912-1914 között**. A Kossuth Lajos és a Magyar utcai oldalt **1912-1913-ban Hikisch Rezső** tervezte, a Múzeum körútit **1913-14-ben Ágoston Emil bővítette**. A felvonóval is rendelkező ház 5-emeletes, a szálló nyitásakor 150-szobás (ma 140 szobás, 4-csillagos rangú). A telekár okozta költségek visszanyerésére a földszinten üzletek működtek. A padlástérben manzárd ablakok vannak. A homlokzaton két sima osztópárkány, a főpárkány díszesen megmunkált, 9 sima falpillér, ebből 4x2

párban helyezkedik el. Az első emeleten és legfelül vaskorlát fut végig, a második emeleten az ablakok előtti rész kőbábos, a Kossuth utcai oldalon mindezek hosszabban ismétlődnek. A beforduló részen a Magyar utca felé, a felső ablakok közti domborműveken ismétlődő motívumként három kisfiú kapaszkodik össze. Ugyanez oldalon a falpillérek kannelúrák, a legfelső ablakok itt is félkörívesek. A homlokzat kiképzését két kőváza is gazdagítja. Az épület legfelső részén nagy betűkkel olvasható az **Astoria Szálló** neve. Ezen az oldalon látható a keretes Petőfi emléktábla is. A Magyar utcai legbelső rész csak háromemeletes, de itt is vannak manzárdok. A szállónak konferenciaterme és a kávézóival egybenyitott étterme van. Itt láthatjuk a körhengeres márványoszlopokat, alul faburkolattal, felül sárgaréz keretekkel, nagy tükrökkel. A mennyezeten nyolc kristálycsillár sorakozik. A nagy portálablakokon keresztül jó kilátás nyílik. Bár a régi vendégkönyvek a háború alatt tönkrementek, tudjuk, hogy a szállóban sok világhíresség is megfordult. A magyarok közül gyakori szállóvendége volt pl. Krúdy Gyula, de járt ide Kodály Zoltán is.

A centrumban levő új szállodát politikusok is gyakran megszállták. Az 1918-as őszi forradalom idején a gróf Károlyi Mihály vezette Magyar Nemzeti Tanács székhelye. Ő feleségével, Andrássy Katinkával a IV. emeleten lakott. Az irodák az I. emeleten a 105-109-es szobákban voltak, a 108-asban foglyokat őriztek. 1919 tavaszán a kommunista direktórium vezetői költöztek be. A szálló fénykorát az 1930-as években élte. A luxus étterem dolgozói ekkor kék színű, aranygombokkal díszített selyemfrakkban dolgoztak. 1944. március 19-én a Gestapó fészkelte be magát. A háború alatt kifosztották, emellett 24 belövés és két bombatalálat is érte.

1945. dec. 15-én szinte elsőként nyitották meg, az Unger család, Károlyi Mihály és felesége jelenlétében. Magyar utcai lakosok által megmentett értékes bútorok kerültek vissza. A bár helyén 1945-ben megnyílt a Pengőklub, ami 1946-ig az amerikai Katonai Misszió Tiszti, majd Legénységi Klubjának adott otthont. Ekkor **Unger Ödön** vezette a szállót. Itt lépett fel először **Kovács Gyula** világhíres dzsessz-dobos. A szállodát az

1956-os harcokban több sérülés érte. Az épületet 1983-85-ben a Múzeum körüti oldalon felújították. 1991. ápr. 16-án a szállóban alakult meg a hagyományok továbbvitelét célul kitűző Kaszinó Egyesület.

A szálló előtti kelet-nyugati útvonal már az előző századokban is rendkívül forgalmas volt, mert a Dunán évezredek óta itt volt a legjobb átkelőhely. Pest városa is az ősi átkelőhely körül jött létre. A Mátyás-kori városfalhoz tartozó, felvonóhíddal, és 40 m átmérőjű rondellával ellátott **Hatvani kapu** (Egrinek is nevezték) egy része a mai Astoria szálló alatt állt, és a **város legerősebb védműve volt**. A városfal melletti vizes árkon átvezető kapuk közül a Hatvanit **bontották le utolsóként 1808-ban** (a Váci kaput 1789-ben, a Kecskeméti 1796-ban). A kapu emlékét az aluljáróban emléktábla őrzi, a régi Hatvani kapu rondellájának az 1963-as aluljáró kialakítása során előkerült kerékvető követ a szálloda alagsori bárjának falába építették be.

A szálloda Hikisch Rezső által tervezett Magyar-utcai oldalán hajdan Kölber Jakab kocsigyára állt. Kölber Jakab fiai, Fülöp és Károly a szabadságharcban, a nemzeti lovasgárdánál szolgáltak. Kölber Karolina volt a Budapest fejlődésében oly nagy szerepet játszott Schlick-gyár alapítójának, Ignácnak a felesége. Schlick Ignác apja a Kölber kocsiakra való díszes lámpák gyártásával, eladásával is foglalkozott. A Kölber kocsi gyártó műhely bognárjai a legszebb hintókat készítették, konkurensei voltak a Bécsben készült kocsiknak, 1878-ban a párizsi világkiállításon egyedül képviselték a magyar kocsi gyártást. Az emeleten vendégszobák voltak. 1844-45 telén itt szállt meg Petőfi Sándor is barátjánál és pártfogójánál Vahot Imrénél, a Pesti Divatlap szerkesztő és kiadó tulajdonosánál. Itt írta a „János vitéz”-t, és a „Helység kalapácsá”-t. A korszak emlékét őrzi **Varsagh Jakab 1836-os festménye a Hatvani kapuval** rajta a **Kölber kocsi gyár cégérével**. 1886-ban a

Kölber család eladta a telkét és a házat, Takács Lajos pesti polgárnak, és a József városba költözött. Az Unger Gasse, Franz Unger kovácsmestertől kapta nevét, **1874-től Magyar utca**.

Az Ágoston Emil által tervezett részen 1824-től 1852-ig az egyemeletes, saroktoronyos Zrínyi Fogadó állott, istállókkal és kocsiszínnel. Tulajdonosa Müller József, első bérlője Versák Károly. Pest egyik legnépszerűbb, de leghírhedtebb helye is volt. Húzta itt Patikárius Ferkó és Rácz Pali cigányprímás is. 1848-ban a fiatal jogászok innen indultak a tüntetésekre. A szemben volt Nemzeti Színház színészei és az írók (pl. Jókai Mór) is idejártak előadások után. **1856-ban lebontották**, és helyére a felvidéki **Fabritius család háromemeletes, historizáló szállodája épült meg, homlokzatán**

Zrínyi szoborral. A szálló a szabadságharc után a Pilvax hagyományait kívánta folytatni. Lisznyai D. Kálmán egyik verse is erről szól: „Parragh Csárdája, a szabadság tanyája.” (Ezekben az években Parragh Gábor vendéglős bérelte a sörcsarnokot.) Hollósy Kornélia (1827-1890) énekesnő, a korszak primadonnája is lakott benne. Itt alakult meg 1868-ban az Országos Nőképző Egyesület (első elnöke Veres Pálné), majd Kovács és Kust urak ismét sörcsarnokot nyitottak. Kávéházába Erkel Ferenc zeneszerző (a magyar sakkélet vezéralakja is) járt sakkozni. A Széna (Kálvin) térről 1866-ban induló lóvasút első megállója a fogadóval átellenben, a régi Országút (1874-től Múzeum krt.) túlsó oldalán volt.

A Hatvani **(1894-től Kossuth Lajos)** utcát 1893-ban kiszélesítették 24,65 m-re, és ennek során a beljebb állók épületeket lebontották. Ekkor írták pályázatot az Erzsébet-híd megépítésére, majd annak elkészültével 1903-ban, új építési engedélyeket adtak ki, 15 évre adómentességet, újabb 15 évre adókedvezményeket ígérve. **1910-ben a Zrínyi fogadó és kávéházat is lebontották**, mely terület Ágoston Emilnek jutott. A két tervező egymástól függetlenül, mégis harmonikusan dolgozott, az épületbelsőben az éttermet és a teázót Hikisch Rezső tervezte, a szalont és lépcsőházat Ágoston Emil (néhány gyönyörű eredeti színes ablak máig

megmaradt). Lyka Károly írta a Művészetben (1914/8. sz.): "Az épület organikus egész. Nem törekedtek tornyokra és feltűnésre. ... Az épület nyugodt, éles felületeivel tömören, monumentálisan zárja a Kossuth Lajos utca és a Múzeum körút sarkát. Elegáns nagyvárosi képet ad. Konstruktív megoldásánál csupán modern anyag jutott szóhoz. Formális kiképzésén és belső berendezésein végignyúló stílus a francia empire."

Az Astoria szálló építésekor három tulajdonos volt a megrendelő. A Múzeum krt. I/b. **Unger Richárdé**, a Magyar utca 4. **Elek Lászlóé**, és a Kossuth Lajos utca 19-es telek **Takács Lajosé** volt. A kivitelező **Pucher József** építőmester, a statikus **Zielinszky Szilárd**, a vasbeton építészet atyja. **Unger Richárd a telket 1912-ben vásárolta meg „aranyárban”,** négyzetméterenként 12.500 koronáért. A reprezentatív főbejárat a Kossuth L. utcára nyílt, míg a kávéház bejárata a Magyar utcából. A berendezés nagyrészt francia empire bútorokból állt, de Angliából is érkeztek a bútorok. Központi-fűtés, porszívó, lift álltak rendelkezésre, a fürdőszobák száma a nyitáskor 30, 1930-ban 60 volt, ma 128-ra bővült. A földszinti részeket 1928-30 között Forgó Gábor belsőépítész tervei szerint luxus kényelemmel látták el. A keleti oldalon beépítették az udvar egy részét. Mahagóni bútorok, bőrfotelek, a márvány lépcsőházakban gyönyörű ólomüveg ablakok, tükrök, és márvány berakások emelik a rangját. 1942-ben a padlást is beépítették. A háború előtt a vendégek a régi monarchia területéről, főleg Csehországból érkeztek. Gellér Mihály 1945-ben visszaadta a bérleti jogát, és újból az Unger családból, Ödön vette át a vezetést. A szállodát 1945 után Unger István renováltatta. Felújítva, 1948-ban államosították, és ezért fia, dr. Unger Ödön Angliába emigrált. 1956 után, majd 1960-ban a konyhát és az éttermet, végül 1986-ban az egész szállót, új felvonók beépítésével felújították. A rendkívül forgalmas kereszteződés átalakítása az új Erzsébet-híd megnyitásával (1964) párhuzamosan halaszthatatlanná vált. A Kelet-Nyugati Metro Astoria megállója és az aluljáró rendszer 1963. november 30-ra, 11 hónap alatt készült el. Sokan még emlékszünk rá, hogy az építkezések gyorsítására még a Zagyva folyó vashídját (a Schlick Rt. gyártotta) is felhozták. A 12 feljáróból a Rákóczi úti villamos 1972-es felszámolásakor kettőt megszüntettek.

Még néhány érdekesség a szállóról: A földszinti előcsarnokot két értékes nagyméretű japán váza, egy faunon lovagló vitéz bronz szobra és Mikus Sándor „Súgó diák”-ja díszíti. A szobák bútorai nem egységesek, de a neobarokk jelleg dominál. Lakatos Sándor a Rádió későbbi primása játszott itt sokáig. Híresek voltak az Ötóra teák. Hosszú évekig innen sugározta a Magyar Rádió a „Ki nyer ma? délidőben” c. zenei vetélkedőjét. A filmeseknek is egyik kedvenc helye az Astoria. Például 1997-ben Kern András és Koltai Róbert itt forgatták a nagysikerű „A miniszter félrelép” c. filmet. Az emeleti szobákból a város több pontjára szép és messzi kilátás nyílik. Az Astoria Szálloda, mely ma a Danubius Hotels Grup szállodalánc tagja, megőrizte múlt század eleji hangulatát, méltó örököse a korábbi fogadóknak, és máig az egyik legpatinásabb hotelünk.

A 100 éves házak bejárása idén április 26-27-én lesz.

Az Astoria szálló visszafogottan elegáns megjelenésével kiváló példája a 100 év előtti pesti polgároknak egy metropolisz előkelő szállodájáról alkotott elképzeléséről. Az eredeti tervek még nagyra törők voltak, a szomszédos körúti házat is magába foglalták, amelyből Hikisch végül csak különálló, eredetileg a szállóhoz jól illeszkedett lakóházat épített 1913-14-ben Kund Endrének. Nem a tervező hibája, hogy késői utódai csupa-üveg homlokzattá alakították. Jelenleg üres, pusztul, rontja a szálló és környékének imázsát. Az Astóriánál járva többször kellene arra gondolnunk, hogy ez a környék milyen fontos várostörténeti része Pestnek.

Ágoston (Adler) Emil (1876. dec. 7. Aranyosmarót –1921. jún. 15. Berlin) 1899-ben végzett a Budapesti Műegyetemen. Olaszországban tett tanulmányutat, majd Berlinben két, Párizsban egy évet töltött. 1906-12 között pesti bérházakat tervezett. *Munkái között kiemelem* a Hungária fürdő egykori csodálatos épületét (Dohány utca 44.), azóta átalakítva (Zara Hotel), a XIII. kerületben a Csanády u. 2./Váci u. sarki házat, Krajer-házat (Falk M. u. 28-30) és a

Loránt házat (Kresz Géza u. 31). **Unger Richárdnak tervezte másik házát az Irányi u. 1-ben.** Jellegzetesen észak-német példákat követett, meredek tetővel, faragott fa oromfaldíszekkel, romantikus részlet-megoldásokkal.

Hikisch Rezső (1876. Bp. - 1934. jún. 28. Bp.) építőmesteri oklevelet szerzett Budapesten, majd Drezdában a Képzőművészeti Akadémián és Münchenben folytatta tanulmányait. 1902-ben Ray Rezső irodájában helyezkedett el. Bérházakat, vidéki kúriákat, síremlékeket tervezett klasszicizáló stílusban. A Tanácsköztársaság idején, a Műegyetemen a tervezői tanszék vezetője. A háború után műemlékek restaurálásával foglalkozott. *Néhány munkája:* az Akadémia u. 1-ben ifj. Zitterbarth Mátyás 1835-ben Varga kapitánynak épített házát 1927-28-ban két emelettel bővítette. Szentendrei u. 129- 131. Elemi iskola, Erzsébet-királyné emlékműhez, (Zala György) szobrot védő gloriette 1932-ben. A Belvárosi templom mellett állt, lebontva, a szobor a budai oldalra került.

Az Unger család regényes története: Franz Unger kovácmester 1805-ben pesti polgárjogot szerzett. Műhelye az akkori Hatvani utca és a későbbi Ungergasse sarkán állt, ahol már az ősei is tevékenykedtek a szakmában. A család nagyapja Unger Benedek, Vas megyéből érkezett Pestre, mint vándorló kovácslegény. Miután polgárjogot nyert, majd megnyitotta első műhelyét a város egyik legforgalmasabb pontján. 1762-ben újra házasodott, elvette Hagen Klárát. Öt gyermekük született, két fia (Antal és **Ferenc**) **is kovácmesterek**, ezért Schmid-Ungernek hívták őket. A régi barokk névadó házat 1835-ben Kasselik Ferenc építőmesterrel átépítették. Antal később felhagyott a kovácmesterséggel és az Aldunasonon vaskereskedést nyitott, Arany Kasszához cégérrrel. Felesége Dörner Borbála, két lányt és két fiút szült. Az ifj. Unger Antal Pollack Mihály lányát, Borbálát vette el. **Ybl Miklósnak (1814-1891, 200 éve született)** a mestere Pollack Mihály volt, így **Ybl Miklóst bízták meg** a régi Országút, **Múzeum krt. 7. sz. házuk** megtervezésével. **Unger Henriknek 1852-53-ban gyönyörű romantikus épületet emelt**, a kivitelező építőmester Wagner János volt. Henrik már jogot végzett, kilenc bérháza is volt, ötödik legnagyobb adófizetője volt a városnak. Művelt, széles látókörű ember, gazdag könyvtárral rendelkezett, és sokat utazott. 1877-ben, gyermekei nem lévén, minden vagyonát testvérei örökölték. Borbála nevű nővéreinek, Aigner Ferencnének jutott a ház. A vagyon egy részét jótékony célokra (árvaház, kórház, Tahitófalu Duna hídja stb.) használták fel. **A ház hátsó frontja a Magyar u-ra nyílt, és ez 1920-tól az Astoria birtokába került.** Ybl legszebb pesti romantikus házának a háború után, 1951-ben végezték a helyreállítását Borsos László és munkatársai művezetésével. Most 60 év után igencsak **ráférne a teljes rekonstrukció.**

Összeállította: dr. Horváth Péterné

Helyreigazítás: Az előző Értesítőben megjelent, az Óbudai Gázgyárról szóló írásomban pontatlanul Darányi Ignác szerepelt Bárczy István helyett, mint akkori főpolgármester.